

Слободяник Ю.Б.
*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри аудиту
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»*

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ АУДИТОРІВ

Криза суспільної довіри до аудиторської діяльності на початку ХХІ ст. спровокувала перегляд професійних стандартів у цій сфері у напрямку забезпечення ефективного контролю якості та прозорості функціонування аудиторів і аудиторських фірм. Зміна підходів вимагає від аудиторів високого професіоналізму та безперервного удосконалення знань. У цілому фахова підготовка включає дві основні складові – базову освіту і подальше підтримання професійної компетентності шляхом проходження курсів підвищення кваліфікації, спеціалізованих семінарів, навчання у різних сферах з отриманням професійних сертифікатів тощо.

Сучасний етап реформування аудиторської діяльності в Україні, що наразі охоплює і державну сферу економіки, спрямований на забезпечення відповідних вимог міжнародних стандартів (МСА, ISSAI тощо), зокрема і щодо формування належних компетентностей у практикуючих аудиторів. Водночас слід зауважити, що незалежні аудитори в Україні мають більш тривалий досвід роботи ніж аудитори у державній сфері. Особливості переходу від державного фінансового контролю до державного аудиту виявили проблеми нерозуміння відмінностей між цими напрямками діяльності, відсутності підготовлених фахівців та неготовності до застосування професійних стандартів.

Оновлення законодавства у сфері регулювання аудиторської діяльності актуалізувало проблему професійної підготовки бухгалтерів і аудиторів, зокрема і закладами вищої освіти. Після перегляду у 2015 році переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, спеціальність «Облік і аудит» отримала назву «Облік і оподаткування», що на думку провідників реформи, обумовлено потребами адаптації до західної практики. Це спричинило перегляд навчальних планів, включення до них дисциплін у сфері оподаткування, що останніми роками традиційно викладалися фахівцями-фінансистами («Система оподаткування», «Оподаткування суб'єктів господарювання», «Податкові розрахунки», «Податковий менеджмент» тощо). Водночас зникнення аудиту з назви спеціальності спричинило, на наш погляд, нівелювання важливості всього блоку контрольних дисциплін, що викладалися для студентів цієї спеціальності як на бакалаврському, так і на магістерському рівнях.

Важливу роль у цьому процесі відіграла дискусія щодо необхідності викладання контрольних дисциплін для студентів спеціальності «Облік і оподаткування», що наразі точиться в професійних колах. Так, окремі фахівці висловлюють думку, що бухгалтер з базовою освітою не потребує теоретичних знань з контролю і аудиту. Прихильники цієї точки зору аргументують свою позицію тим, що аудит є вищим щаблем професійного розвитку бухгалтера. Тому відповідні знання можна здобувати вже після завершення закладу вищої

освіти і певного практичного досвіду у сфері обліку. Крім того, для отримання сертифіката незалежного аудитора потрібно скласти кваліфікаційні экзамени, а спеціальність здобувача при цьому не має вирішального значення – претендувати на отримання сертифіката аудитора можуть фахівці навіть різних галузей знань, зокрема з права.

Переконані, що така точка зору є хибною. Насамперед, необхідно виходити з того, що випускник спеціальності повинен бути здатним виконувати професійні роботи і обіймати первинні посади, перелік яких наведено, зокрема, в чинному Класифікаторі професій [1]. Відповідно до згадуваного Класифікатора, випускники спеціальності «Облік і оподаткування» потенційно можуть працевлаштуватися на такі посади, пов'язані зі сферою контролю і аудиту, як-от: аудитор; головний державний аудитор; головний інспектор державного контролю; головний контролер; державний аудитор; науковий співробітник (аудит, бухгалтерський облік) тощо [1].

Для дотримання високої якості освіти освітньо-професійна і освітньо-наукова програми мають забезпечити здобуття студентом:

- теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю (на рівні бакалавра);

- поглиблених теоретичних та / або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та / або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності (на рівні магістра) [2].

Контрольні класи професійних завдань є важливою складовою підготовки сучасного фахівця у сфері обліку. Крім того, підвищені вимоги до якості аудиту вимагають більш ґрунтовних і комплексних знань у цій галузі – від норм професійної етики, методик проведення різних форм аудиту та виконання аудиторських завдань, зокрема і у державній сфері, до забезпечення зовнішнього і внутрішнього контролю якості.

Очевидна необхідність оволодіння відповідними компетентностями для подальшої діяльності у галузі незалежного аудиту сьогодні доповнюється наявними можливостями працевлаштування у сфері державного аудиту. Так, внаслідок останніх змін законодавства та проведення реформи системи контролю державних фінансів сформувався чіткий запит на ринку праці на фахівців у сфері зовнішнього і внутрішнього аудиту для державного сектору економіки. За звітом Державної аудиторської служби України за 2018 рік, існує значний попит на фахівців у сфері державного аудиту та контролю, особливо у підрозділах внутрішнього аудиту. Продовження реформи у сфері державного аудиту, а саме подальше впровадження міжнародних стандартів ISSAI, вимагатимуть підготовлених фахівців, що, своєю чергою, потребує розробки відповідних освітньо-професійних і освітньо-наукових програм, або спеціалізацій у їх рамках.

Наразі відбувається реалізація проекту у рамках двостороннього співробітництва між Міністерством фінансів України та Міністерством фінансів

Королівства Нідерланди – Програми розвитку внутрішніх аудиторів державного сектору України. Метою програми є систематизація навчання внутрішніх державних аудиторів і подальше запровадження їх сертифікації.

Крім того, у вересні 2019 року на Конгресі INTOSAI має відбутися затвердження Міжнародних стандартів державного аудиту ISSAI у новій редакції. Складовою означених стандартів є Стандарти компетентності (COMPs), які визначають компетенції та професійні навички, знання, етику, цінності та ставлення, необхідні аудитору державного сектору для проведення аудиту відповідно до вимог ISSAI.

На наш погляд, вітчизняні заклади вищої освіти мають реагувати на запит ринку праці та узяти на себе забезпечення базової підготовки відповідних фахівців. Отже, з урахуванням реальної кон'юнктури ринку праці та можливості працевлаштування, випускники мають отримати компетенції щодо:

- складових системи внутрішнього контролю, її організації та оцінки ефективності функціонування;
- організаційних процедур і методики внутрішнього контролю і аудиту;
- методики зовнішнього і внутрішнього аудиту, у тому числі із застосуванням сучасних інформаційних систем і комп'ютерних технологій фінансової та податкової звітності господарюючих суб'єктів, а також окремих видів залишків, класів операцій;
- видів супутніх аудиту послуг і володіння необхідними навичками для організації і методики їх виконання;
- основних технічних, методичних і організаційних підходів для здійснення контролю і аудиту із застосуванням інформаційних систем і комп'ютерних технологій;
- форм, видів, мети, методів і прийомів, критеріїв державного аудиту;
- організаційних і методичних засад аудиту ефективності використання державних коштів тощо.

Таким чином, збереження в навчальних планах підготовки студентів спеціальності «Облік і оподаткування» таких дисципліни, як «Основи економічного контролю», «Внутрішній контроль», «Аудит», «Внутрішній аудит», «Комп'ютерні інформаційні системи в аудиті», «Організація і методика аудиту на підставі Міжнародних стандартів аудиту», «Державний фінансовий контроль», «Державний аудит», «Судово-економічна експертиза» забезпечуватиме якісну професійну підготовку випускників, гарантуватиме їх відповідність кваліфікаційним вимогам, що висуваються до фахівців.

Список використаних джерел:

1. Класифікатор професій ДК 003:2010 із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>.
2. Про вищу освіту : закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.